

Rehberlik Postası

Eğitim: Eyüboğlu

Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim Süreci

Sevgili Anne ve Babalar,

Çocuğun gelişimiyle ilgili her konuda olduğu gibi, cinsiyetin keşfedilmesi ve cinselliğe ilgi konusunda da çocuklar arasında bireysel farklılıklar vardır. Kimi çocuk iki yaşında bu konulara ilgi duymaya başlarken, kimisi dört yaşına doğru bu süreci yaşayabilir. Çocuğunuzun cinsiyetini keşfetmeye başladığı dönemde olduğunu hem davranışlarından, hem de sorduğu sorulardan anlayabilirsiniz. Bu ayki bültenimizde, çocuklarımızın hem kendi cinsiyetini, hem de karşı cinsi tanımaya çalıştığı bu dönemde karşılaşılabileceğiniz soruları ve bu sorulara verilebilecek en uygun cevapları bulabilmeniz dileğiyle...

Eyüboğlu Eğitim Kurumları Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Birimi

Çocukların cinsel konulara ilgi duymaya başlaması genellikle üç yaş civarında olur. Bu süreçte, ilk aşama çocuğun kendi cinsiyetinin bilincine varmasıdır. Çocuklar kendi cinsiyetlerini keşfetmelerine paralel olarak karşı cinsi keşfetmeye çalışır ve karşı cinsle kendi cinsleri arasındaki farklılıkları inceler. Bu süreçteki ikinci aşamada çocuklar cinsel kimliklerine sahip çıkmaya başlar. Kız çocuklarının sürekli elbise ve etek giyme konusundaki ısrarları, erkek çocuklarının külotlu çorap giymeye karşı dirençleri; cinsel kimlik davranışlarının belirgin örneklerindedir.

Çocuğunuz aşağıdaki maddelere uygun davranıyorsa, kendi cinsiyetini ve karşı cinsi tanımaya başladığı bir dönemdedir:

- Çıplak dolaşmaktan hoşlanıyorsa,
- Aynanın karşısında soyunup, kendini seyrediyorsa,
- Cinsel organıyla oynuyorsa,
- Kendi kendini uyarıyorsa (mastürbasyon),
- Karşı cinsten çocuk ve yetişkinlerin bedenlerine ilgi duyuyor ve onları ellemeye çalışıyorsa,
- Kendi cinsinden veya karşı cinsten kişilerle dudaktan öpüşmek istiyorsa,
- Karşı cinsten kişileri çıplak görmeye çalışıyorsa,
- Televizyonda, dergi ve gazetelerde yer alan, cinselliğin ön plana çıktığı resim ve sahnelere diğerlerinden daha fazla ilgi duyuyorsa,
- Cinsiyet farklılığının ortaya çıktığı oyunlara ilgi duyuyorsa ve karşı cinsi tanımak, karşı cinsle kendi cinsi arasındaki farklılıkları ve insanların nasıl ürediğini öğrenmek amacıyla aşağıdaki örneklere benzer sorular soruyorsa:
 - Ben dünyaya nasıl geldim?
 - Kızların neden pipisi yok veya erkeklerin neden pipisi var?
 - Erkeklerin neden memeleri yok?
 - Kızlar neden toka takar?
 - Erkekler neden etek giymez?
 - Annelerin neden bıyıkları yoktur?
 - Babalar neden ruj sürmez?
 - Kızlar neden ayakta çış yapamaz?

Anne-Babaların Cinsel Gelişim Dönemindeki Tutumları

Anne-babaların çoğu cinsel kimliğini bulmaya çalışan bu yaş dönemi çocuğun davranışları ve sorduğu sorular karşısında bocalar. Her anne-baba kendi eğitimine, sosyo-kültürel düzeyine, aile yapısına, ahlaki değerlerine ve inançlarına uygun olarak çocuğun sorularını yanıtlar ve davranışlarına tepki gösterir. Anne-babaların bu konuyla ilgili tutumlarını aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz:

Baskılayıcı-Yasaklayıcı Tutum:

Bazı anne-babalar, çocuğun cinsellikle ilgili konuşmasının, bu konuyla ilgili soru sormasının yanlış olduğunu düşünürler. Bu düşünce, toplumumuzda halen cinselliğin bir tabu olarak algılanmasından kaynaklanabileceği gibi, cinsellikle ilgili konuların üzerinde fazla durulmasının ve cinsellikle ilgili davranışların çocuğa zarar verdiği inancından da kaynaklanabilir. Bu düşünceye sahip anne-babalar, çocuğun cinsellikle ilgili sorduğu sorulara bazen çocuğu azarlayarak yüzeysel cevaplar verebilirler, bazen de çocukların bu tip sorular sormaması gerektiğini ve cinsellikle ilgili konuşmanın ayıp olduğunu ifade edebilirler. Bu tutumu benimseyen anne-babaların birçoğu, çocuğun cinsel kimliğini kazanma sürecinde sergilediği davranışları baskılayabilirler. Örneğin, kız çocuğunun etek giymesine izin vermeyebilir veya etek giydiğinde bacaklarını açmaması konusunda onu uyarabilir, erkek çocuğun çıplak dolaşmasına ve cinsel organına bakmasına izin vermeyebilirler. Bu anne-babaların kız çocuklarına, erkek çocuklarına oranla daha fazla yasaklama getirdikleri gözlenebilmektedir.

Cinselliğe ilişkin baskılayıcı tutumu olan anne-babaların çocuğun kendi kendini uyarmasına (mastürbasyon) karşı gösterdiği tepki de sert olabilir. Anne-baba, çocuğun cinsel organına bakmasını ve ellemesini, kendi kendini uyarma davranışını sert tepkilerle engelleyebilir, yasaklayabilir. Bu yasak genellikle, anne-babanın cinsellikle ilgili tabularından ve çocuğun ileride cinselliğe aşırı düşkün biri olmasından duyulan korkudan kaynaklanmaktadır.

Bu tutuma sahip bir ailede yetişen çocuklar ilerleyen dönemlerde, özellikle cinsellikle ilgili konuları konuşmaktan çekinir ve kendilerini bu konuda ifade etmekten kaçınabilirler. Ayrıca bu konudaki tüm sorularına cevap ararken, uygun olmayan yanıt ve davranışlar ile karşılaşma olasılıkları çok daha fazla olabilir.

Cezalandırıcı tutum:

Cezalandırıcı tutumu olan anne-babalar çocuğun cinselliğini keşfetmesini baskılamakla yetinmeyebilir, cinsellikle ilgili davranışlarını cezalandırabilirler. Örneğin; karşı cinsten kişilerin bedenlerini ellemeye çalışan çocuğa odasından çıkmama cezası verebilirler. Bu tutumu benimseyen anne-baba çocuğun kendi kendini uyarmasına (mastürbasyon) çok ağır cezalar verebilir. Cinsel organıyla oynayan çocuğun, cinsel organının kibritle yakılması veya çocuğun dövülmesi gibi cezalar maalesef halen uygulanabilmektedir. Baskılayıcı-yasaklayıcı ve cezalandırıcı tutumlar bazen çocuğun cinsel konulara olan ilgisinin azalmasına neden olabilir. Cinsellikle ilgili davranışlara verilen cezalar çocuğun ergenlik ve yetişkinlik döneminde önemli psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Bu tutuma sahip bir ailede yetişen çocuklar ilerleyen dönemlerde, aldıkları cezaların olumsuz etkileri ile cinsellikle ilgili konularda kendi çevrelerinde de benzer cezalandırıcı tutumları sergileyebilir, farklı bireylerin bu konudaki farklı görüşlerine hoşgörü ile yaklaşmak istemeyebilirler. Bu durum da sosyal ortamlarda olumsuz geribildirimler almalarına neden olabilir.

Hoşgörülü - bilgilendirici tutum:

Bu tutumu benimseyen anne-babalar çocuğun sorduğu sorulara, çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemine uygun yeterli bilgi verirler. Çocuğun cinsel konulara olan ilgisini hoşgörüyle karşılar, bu konuda çocuğa yasaklama getirmez ve çocuğun davranışlarını cezalandırmazlar. Çocuğun cinsellikle ilgili davranışlarının aşırıya kaçtığını düşündükleri zamanlarda dikkatini başka bir yöne çekmeye çalışırlar. Diğer zamanlarda ise çocuğun bu tip davranışlarını görmezden gelerek pekiştirmemeye çalışırlar. Çocuğun cinselliğine ilişkin en sağlıklı tutum hoşgörülü-bilgilendirici tutumdur.

Bu tutuma sahip bir ailede yetişen çocuklar ilerleyen dönemlerde, çevreye dönük tüm merak ettikleri konularda sorularını rahat sorabildikleri ve uygun cevapları alabildikleri için cinsellikle ilgili konularda da yeterli, olması gerektiği kadar bilgi sahibi olur, kendi cinsiyet rol ve modellerine uygun gelişim özelliklerini sergileyebilirler.

Pekiştirici tutum:

Bazı anne-babalar, çocuğun cinselliğe ilişkin sorularına yaş dönemine uygun olmayan fazla ayrıntılı yanıtlar verebilirler. Çocuğun yetişkin bedeniyle ilgili merakını gidermek için yanında çıplak dolaşabilir, çocukla çıplak banyo yapabilirler. Çocuğun cinselliği yadırgamaması, cinselliği doğal karşılaması için çocuğa verilen fazla bilgi hazır olmadığı bir dönemde çocuğun kafasını karıştırabilir. Ayrıca çocuğun cinselliğe ilişkin merakını artırabilir veya gereksiz yere çok erken dönemde uyarılmasına neden olabilir.

Bu tutuma sahip bir ailede yetişen çocuklar ilerleyen dönemlerde, gelişim özellikleri açısından hazır olmadıkları dönemlerde aldıkları yoğun bilgi nedeniyle yaşitları düzeyinin üzerinde bir farkındalık yaşayabilir, çevrelerindeki akranları tarafından anlaşılmakta ve ortak bir sosyal ilişki yürütmekte güçlük yaşayabilirler.

Cinsel Konulara İlgili Döneminde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Kendi cinsiyetinin bilincine varmaya ve cinsel konulara ilgi duymaya başlayan çocukların anne-babalarının ve çocuğun ilişkide olduğu diğer aile büyüklerinin çocuğa verdiği mesajlara çok dikkat etmesi gerekir. Mesajlar sözlü veya sözsüz olabildiği için ailelerin çocuğa yalnızca bu konuyla ilgili söyledikleri sözlere değil, davranışlarına, mimiklerine ve ses tonlarına da dikkat etmeleri gerekir. Ailelerin bu konuda dikkat etmesi gereken noktalar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Çocuğun sorduğu sorulara eksiksiz ve yaşına uygun yanıtlar vermelisiniz. Soruların yanıtları çocuğun anlamasını engelleyecek kadar uzun ve detaylı olmamalıdır. Sorulara kaçamak yanıtlar verilmemelidir. Çocuğun sorularına alaycı bir tavırla veya utanarak yanıt vererseniz, tepkinizden emin olmak için mutlaka size yeniden başvuracaktır. Çocuğunuzun bu konudaki sorularını yanıtızsız bırakırsanız veya sağlıksız yanıtlar vererseniz, onun, cinselliğin yanlış, çekinilecek ve hatta bazen suçluluk duyulacak, utanılacak bir şey olduğunu düşünmesine sebep olabilirsiniz. En iyi ihtimalle çocuğunuz, cinselliğin anne-babayla konuşulmayacak bir konu olduğunu düşünecek ve bu konuyu bir daha sizinle konuşmayacaktır. Sizin yerinize minik arkadaşlarına başvurarak sorularına yanıt bulmaya çalışacaktır. Bu şekilde edindiği bilgileri de sizinle paylaşmayacağı için, ne derece sağlıksız bilgiler edindiğini öğrenemeyecek ve dolayısıyla bunları düzeltme olanağından da yoksun kalmış olacaksınız. Çocuğunuzun bu dönemde sorabileceği, yaşına ve gelişimine göre değiştirebileceğiniz, örnek soru ve yanıtları aşağıda bulabilirsiniz:
 - **Annelerin neden memeleri var, babaların neden memeleri yok?** Çünkü anneler bebekleri besler. Bebekler doğduğunda annelerin memelerinde süt olur. Bebekler bu sütü içer ve büyür.
 - **Neden senin de benim gibi pipin yok, anne?** Çünkü sen erkeksin ve ben de kadımsın. Kadınların pipisi olmaz, erkeklerin pipisi olur.
 - **Ben nasıl doğdum?** Annelerin karnında bebeklerin büyüdüğü bir yuva vardır, sen orada büyüdün ve sonra da annenin karnının altında ve bacakları arasında bulunan bir yerden doğdun.
- Çocuğunuzun bu konuya ilgisine ve davranışlarına karşı tutumunuzda tutarlı olmalısınız. Bir soruya verilen yanıtınızla, bir davranışa verilen tepkiniz birbirini tamamlamalıdır. Örneğin; cinselliğin ayıp bir şey olmadığını söyleyip, mastürbasyon yaparken yakaladığınızda ona ceza vererseniz çocuğunuzun cinsellikle ilgili çelişkili duygu ve düşünceler geliştirmesine sebep olursunuz.
- Topluluk içinde çocuğunuzun soru ve davranışlarına verdiğiniz yanıt ve tepkilerinizle, yalnızken verdiğiniz yanıt ve tepkileriniz konusunda paralel ve tutarlı olmalısınız. Örneğin; arkadaşlarınızın olduğu bir ortamda "Ben nasıl doğdum?" diye soran çocuğunuza cevap verirken, onun bu konudaki merakını yok sayar veya verdiğiniz cevapla onu geçiştirdiğinizi hissettirirseniz anne-çocuk bir arada iken vereceğiniz sağlıklı bir cevabı da olumsuz etkilemiş olursunuz.
- Çocuğunuzun cinsel kimliğini keşfettikten sonra sergilediği davranışlarına engel olmaya çalışmayın. Örneğin, kız çocuklarının bilezik takmasına, sık sık etek giymesine izin verebilirsiniz. Ruj veya oje gibi makyaj malzemesi kullanmasına izin vermek istemiyorsanız bile, bu gibi davranışlarına kısa süreli izin vererek merakını gidermesini sağlayın. Kız çocuğunuzun saçlarını, nasıl taranmasını isterse öyle tarayın zira yaşanan en büyük sıkıntılardan biri budur. Babalarını örnek alan erkek çocuklarına tıraş bıçağı, tıraş fırçası kullanmak için ağabey veya baba olmak gerektiğini hatırlatabilirsiniz, ancak bu kurala uyacaklarından emin değilseniz göremeyeceği bir yere saklayabilirsiniz.
- Cinsel kimliğini sergilemeye çalışan çocuğunuzun davranışlarıyla alay etmeyin, onu suçlayıcı tavırlar sergilemeyin, öfkelenmeyin veya davranışlarını baskı altına almaya çalışmayın. Bu tür tepkiler çocukların cinsellikle ilgili yanlış tutumlar geliştirmesine ve kendi cinselliğini sağlıklı yaşayamamasına neden olabilir.

- Çocukların farklı yaş dönemlerinde yaşları düzeyinde beklenen paralel gelişim özelliklerinin yanında, bireysel farklılıklarının da sürece etki edebileceğini unutmamalıyız. Gelişim doğrultusunda göz önünde bulundurulması gereken en önemli noktalar; her çocuğun kendi gelişim özellikleri paralelinde gelişimini sürdürdüğü ve anne-baba olarak yaşadığımız her günlük anında aile ve çocuğumuza özel bir çözümün var olduğunu unutmamaktadır. Bu ve benzeri tüm konulardaki sorularınız için psikolojik danışmanlık ve rehberlik biriminden randevu alabilir, sorun yaşadığınız konulara birlikte çözüm bulabiliriz.

Kaynaklar:

Çocuk Davranışları - Dr. Dinah Jayson

Beni Büyütürken Bilmeniz Gerekenler - Ped. Ayşen Oy

"Anne, Ben Nasıl Doğdum?" - Yrd. Doç. Dr. Necla Tuzcuoğlu, Yrd. Doç. Dr. Semai Tuzcuoğlu